

Dacia și, în mai mică măsură, Sciția Mică sînt reprezentate în culegere prin cîteva inscripții de curînd descoperite, la care se adaugă altele mai vechi, revăzute și republicate de I. I. Russu în *Acta Musei Napocensis* și în alte reviste transilvănene locale.

D. M. Pippidi

JEANNE ROBERT, LOUIS ROBERT, *Bulletin épigraphique*. Tome VII, 1971—1973, Paris, Société d'édition Les Belles Lettres, 1974, 475 p. în 8°. *Index du Bulletin épigraphique* de JEANNE et LOUIS ROBERT (1938—1965). Deuxième partie: *Les publications*, par l'Institut Fernand Courby, Paris, Société d'édition Les Belles Lettres, 1974, 262 p. în 8°.

În volumul XV al acestei reviste, p. 303—304, semnalînd reeditarea în ediție anastatică a *Buletinului epigrafic* publicat de soții Robert, an de an, în *Revue des Études grecques*, subliniam după merit înlesnirea astfel făcută epigrafiștilor și istoricilor lumii vechi de pretutindeni, exprimînd și nădejdea că primelor șase tomuri apărute pînă în acel moment avea să le urmeze, la o dată apropiată, apariția în aceleași condiții și a buletinelor mai noi decît 1970. Această așteptare e acum împlinită de volumul VII din serie, cuprinzînd recolta de materiale a anilor 1971—1973.

Realizarea tehnică a volumului e de aceeași calitate ca a celor precedente, iar consultarea lui, înlesnită de apariția cvasi-simultană a părții a doua a *Indicelui Buletinului epigrafic*, pregătit de o echipă de colaboratori ai Institutului Fernand Courby din Lyon, sub conducerea lui Jean Pouilloux.

Lucrarea cuprinde toate publicațiile analizate vreodată în paginile *Buletinului*, fie că e vorba de reviste specializate, de tipărituri independente sau de autori antici. Revistele sînt clasate alfabetic, cu titlul lor întreg; lucrările de sine stătătoare, după numele autorului sau al editorului; autorii greci și latini, în ordine alfabetică. Serviciul făcut cercetătorilor e considerabil, dacă ne gîndim că studiînd o inscripție publicată — să zicem — în volumul II (1881) al unui periodic ca JHS, sau un pasaj dintr-o carte oarecare a *Istoriilor* lui Polibi, putem afla în cîteva clipe dacă textele respective au făcut obiectul unor observații critice din partea soților Robert, și în ce *Buletin* anume.

În așteptarea părții a III-a a Indicelui, care va cuprinde termenii francezi, felicităm pe harnicii autori pentru munca lor sirguincioasă și le exprimăm recunoștința noastră pentru ajutorul dat studiilor de epigrafie și umililor ei slujitori.

D. M. Pippidi

GIULIO MOLISANI, *La collezione epigrafica dei Musei Capitolini. Le iscrizioni greche e latine*, Roma, „L'Erma” di Bretschneider, 1973, 158 p. în 8° + numeroase planuri și 16 planșe afară din text.

Lucrarea aci anunțată nu e, cum s-ar putea crede, o reeditare a textelor grecești și latine păstrate în Muzeul Capitolin. E vorba numai de o serie de table de concordanță menite să înlesnească munca specialiștilor doritori să aflu fără zăbavă cînd și unde a fost vreodată publicată oricare din inscripțiile antice din muzeul amintit, fără îndoială cea mai veche și una din cele mai bogate colecții epigrafice existente astăzi în lume (ca. 4000 de piese înregistrate, pe lângă cîteva texte etrusce ori ebraice, neincluse în lucrarea de care ne ocupăm).

De bună seamă oportună, inițiativa a fost realizată de autor cu toată grija, în sensul că „tablele” de care am vorbit sînt înfățișate cititorului împreună cu un istoric al formării colecției (p. 7—18), cu deslușiri privitoare la succesiunea sălilor de expoziție, în sfîrșit, cu planuri și fotografii făcute să ușureze găsirea pieselor căutate și orientarea vizitatorului.

Cînd e vorba de texte editate într-un *corpus* (CIL VI, *Inscr. Italiae*, CIG, *Inscr. Graecae*, *Inscr. Graecae Urbis Romae*, *Inscr. Christianae saec. VII antiquiores*, *Corpus inscr. Iudaicarum*), fiecare tablă de concordanță ne prezintă, pe trei coloane, numărul inscripției în culegerea respectivă, numărul ei în Catalogul Muzeului și indicația locului unde se păstrează. La fel, cînd e vorba de o lucrare de tipul *Inscriptiilor latine alese*, a lui Dessau, sau de ILLRP, a lui Degraessl, Rîtvna și osteneala autorului nu se opresc însă aci. El n-a nesocotit nici inscripțiile editate în

periodice din Italia sau de aiurea (mai ales în *Bullettino della Commissione Archeologica Comunale* sau în *Notizie degli Scavi*), nici pe cele inedite, a căror listă completă (cu indicația numerelor din Catalog) se citește la paginile 157—158.

D. M. Pippidi

Actes du IXe Congrès international d'études sur les frontières romaines (Mamaia, 6—13 septembre 1972), éditées par D. M. Pippidi, directeur de l'Institut d'Archéologie de Bucarest, Bucarest—Köln, Editura Academiei — Böhlau Verlag, 1974, 557 p. in 8° + 74 planșe afară din text.

Despre cel de-al IX-lea Congres internațional de studii asupra frontierelor romane, ținut la Mamaia în septembrie 1972, s-a mai vorbit în paginile Studiilor clasice (XV, 1973, p. 195—197), subliniindu-se după cuviință nu numai larga participare internațională și buna desfășurare a lucrărilor, dar și valoarea deosebită a rapoartelor și a comunicărilor — circa 60 la număr.

Volumul de *Acte* a cărui apariție o semnez — apărut la mai puțin de doi ani după încheierea lucrărilor — grupează totalitatea acestor contribuții, constituind pentru specialiștii problemelor de *limes* un instrument de lucru a cărui valoare nu poate fi de ajuns subliniată. Ținând seamă de locul unde se întrunea congresul, era firesc ca pe primul plan al atenției generale să stea problema *limes*-ului dunărean, de la Aquincum pînă la vărsarea fluviului în Marea Neagră. Nu-i deci de mirare că primele patru rapoarte citite în ședințe plene au fost închinete prezentării stadiului prezent al cercetărilor de acest fel întreprinse în ultimii ani în Ungaria, în Iugoslavia, în Bulgaria și în România — în fiecare caz de specialiști de frunte, ca Tibor Nagy, Vladimir Kondić, Teofil Ivanov, Gheorghe Ștefan și Ion Barnea. Primul a referit despre lucrările realizate în Ungaria în ultimii trei ani, de-a lungul Dunării panonice; al doilea, despre rezultatele ultimelor cercetări de-a lungul *limes*-ului dunărean al Moesiei Superioare; al treilea, despre cele mai noi săpături întreprinse în Bulgaria pentru cunoașterea *limes*-ului dunărean roman și bizantin timpuriu; în sfârșit, la rîndul lor, cercetătorii români amintiți au schițat cu autoritate istoria *limes*-ului scitic de la întemeiere pînă la sfîrșitul antichității.

Pe aceste teme majore, s-au grupat în chip firesc contribuții de mai mică întindere și pe subiecte speciale, din partea unor cercetători recrutați în cea mai mare parte din țările amintite, dar și din alte țări, specializați în arheologia și istoria veche a provinciilor dunărene. Din România: Octavian Toropu, Em. Condurachi, Emilia Doruțiu-Boilă, Al.-S. Ștefan, Const. Scorpan, A. Aricescu, Adrian Rădulescu, N. Gudea, Ștefan Fécenczi, Kurt Horedt, I. I. Russu, D. Protase, D. Tudor, Cristian Vlădescu, Gh. Poenaru Bordea, Ioana Cătănicu, Radu Vulpe; din Bulgaria: Velizar Velkov, Maria Čičikova, Iordanka Atanasova-Georgieva, pe lângă Klaus Wachtel, Burkhard Böttger (RDG) și Ludwika Press (Polonia); din Ungaria: Sándor Sóproni și Jenő Fitz; din Iugoslavia: Jaroslav Šašel.

La acest prim lot de contributory, al căror aport reprezintă aproximativ jumătate din paginile volumului, se adaugă specialiști veniți din diferite alte țări ale Europei Occidentale, din Orientul Apropiat, din Statele Unite și Canada, unii cu comunicări de caracter general-istoric, alții cu rapoarte și săpături de-a lungul unui *limes* sau altul. Cum era de așteptat cei mai mulți congresiști din această categorie veneau din Anglia și Germania Federală, unde studiile cu privire la frontiere sînt vechi și au fost împinse foarte departe (Stephen L. Dyson, Brian W. Warmington, A. R. Birley, David Breeze, Brian Dobson, Gordon L. Maxvill, Robin G. Livens, D. R. Wilson, S. S. Frere, F. H. Thompson, Brian Hobley; Dietrich Hoffmann, Harald van Petrikovits, Hans Schönberger, Hannsjörg Uhl, Werner Jorns, Hans Eiden). N-au lipsit însă nici cercetători din Franța (Joël Le Gall, Alain Malissard), Spania (J. M. Blázquez) și Italia (Giovanni Forni), ca să nu mai vorbesc de Cehoslovacia (Radislav Hošek), Elveția (Denis von Berchem) și Olanda (J. E. Bogaers, W. Glasbergen, W. Groenman van Waateringe). Ca să fiu complet, trebuie să mai menționez prezența mai multor colegi din Israel (I. Roll, Mordechai Gichon), Statele Unite (J. F. Gilliam) și Canada (Edith Mary Wightman), ale căror comunicări — foarte apreciate — au îmbogățit tematica volumului și i-au dat, ca să zic așa, un caracter cu adevărat ocumenic.

Evident, de o analiză mai amănunțită a conținutului nu poate fi vorba, în cadrul acestei scurte prezentări. Semnalînd apariția lucrării, nu pot totuși să nu subliniez, cu legitimă satisfacție, condițiile superioare în care a fost tipărită. O dată mai mult Editura Academiei s-a întrecut pe sine, oferind istoricilor din lumea întreagă un instrument de lucru de o rară precizie și eleganță.

D. M. P.